

Täysistunto

Tiistai 4.12.2018 klo 14.02—20.52

3. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi puolustusvoimista annetun lain 37 §:n, Maanpuolustuskorkeakoulusta annetun lain 16 §:n ja rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 10 ja 26 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 252/2018 vp

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 3. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään puolustusvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja hallintovaliokunnan on annettava lausunto.

Lähetekeskusteluun varataan tässäkin enintään 45 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja.

Keskustelu

14.48 **Puolustusministeri Jussi Niinistö** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puolustushallinnossa ja vähän muuallakin on noussut esille kansalaisuuden tai muun ulkomaansidonnaisuuden merkitys tehtävissä, joissa päästään kansallisen turvallisuuden kannalta kriittisiin tietoihin. Näkemyksemme on, että Puolustusvoimien sotilasvirkaan nimitettävän henkilön ehdottomalle lojaalisuudelle Suomen valtiota kohtaan on asetettava erityisen korkeat vaatimukset. Sama pätee luonnollisesti Rajavartiolaitoksen sotilasvirkoihin.

Kuten esityksessä todetaan, kaksoiskansalaisuus ja muu vastaava ulkomaansidonnaisuus asettavat turvallisuuden näkökulmasta haasteita jo opintojen aikana Maanpuolustuskorkeakoulussa, sillä opiskelijoilla on pääsy turvallisuusluokiteltuun tietoon. Sama koskee rajavartiijan peruskurssilla opiskelevia. Kaksoiskansalaisen toimiessa jo sotilasvirassa on turvallisuusriskien arvioinnin kannalta merkityksellistä erityisesti se, millaisissa tehtävissä kyseinen henkilö palvelee. Henkilön edetessä sotilasuralla hän saa tietoonsa ja käsittelee yhä enemmän sellaista turvallisuusluokiteltua tietoa, jolla on keskeistä merkitystä kansallisen turvallisuuden ja maanpuolustuksen kannalta, niin rauhan kuin sodankin aikana.

Sotilaallisissa tehtävissä toimiminen voi aiheuttaa vakavia lojaliteetti- ja eturistiriitaongelmia, jos henkilöllä on vahvat siteet kahteen eri valtioon samanaikaisesti kansalaisuuksiensa vuoksi. Kaksoiskansalainen voi joutua tilanteeseen, jossa hänen toisessa kotimaassaan ei hyväksytä kaksoiskansalaisuutta eikä Suomen kansalaisuuden tuomille velvoitteille ja oikeuksille anneta merkitystä. Henkilöä voidaan painostaa toisen valtion etuja palvelemaan toimiin. Näin voi olla esimerkiksi silloin, kun henkilöön vaikutetaan uhkaamalla seurauksista hänen toisessa valtiossa asuville läheisilleen. On myös valtioita, joiden kansalaiset ovat kaksoiskansalaisuudesta riippumatta velvoitettuja auttamaan kyseisen valtion turvallisuusviranomaisia. Kyse on siis lopulta valtioiden välisestä ristiriidasta eikä yksittäisen henkilön luotettavuuteen liittyvästä asiasta tai sen kyseenalaistamisesta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 125/2018 vp

Arvoisa puhemies! Euroopan unionin turvallisuussännöksissä edellytetyn ulkomaansidonnaisuuksien selvittämisen ulkopuolelle jätetään EU-kansalaisuus eli tilanteet, joissa henkilöllä on toisen EU-jäsenmaan kansalaisuus. Tämä lähtökohta tulisi pääsääntöisesti ottaa huomioon myös harkittaessa kelpoisuutta sotilasvirkaan. Muutoinkin on selvää, että tilanteissa, joissa henkilöllä on toisen demokraattisen oikeusvaltion kansalaisuus, ei kaksoiskansalaisuudella yksistään olisi merkitystä. Vaikutusta voi olla sillä, tunnustaako toinen valtio kaksoiskansalaisuuden vai ei ja minkälaisia sellaisia velvoitteita toisen valtion kansalaisuudesta aiheutuu, jotka voivat olla ristiriidassa selvityksen kohteen tehtävien kanssa Suomessa. Turvallisuusselvityslain vuoden alusta voimaan tulleen muutoksen myötä henkilön ulkomaansidonnaisuuksia koskeva selvitys voidaan laatia osana henkilöturvallisuusselvitystä henkilöstä, jota ollaan valitsemassa valtion turvallisuuden kannalta keskeiseen tehtävään.

Arvoisa puhemies! Esityksessä voitaisiin sotilasvirkaan nimittää vain henkilö, jolla ei ole sellaista toisen valtion kansalaisuutta tai muuta turvallisuusselvityslain tarkoittamaa ulkomaansidonnaisuutta, joka voi vaarantaa valtion turvallisuutta, yleistä turvallisuutta, maanpuolustusta tai Suomen kansainvälisiä suhteita taikka palveluturvallisuutta Puolustusvoimissa tai Rajavartiolaitoksessa. Henkilöllä ei siis saisi jatkossa olla sotilasviran hoitoa vaarantavia turvallisuusselvityslain tarkoittamia ulkomaansidonnaisuuksia. Tästä tulisi samalla sotilasviran ja Maanpuolustuskorkeakoulun upseerin virkaan johtaviin opintoihin liittyvän opiskelijavalinnan yksi kelpoisuusvaatimus. Samaa vaadittaisiin rajavartiijan peruskurssille. Sotilasvirkaan valittavien ja Maanpuolustuskorkeakoulussa sekä Raja- ja merivartiokoulussa opiskelevien ulkomaansidonnaisuuksia voidaan jo nyt selvittää turvallisuusselvityksen osana. Pykälämuotoilulla korostettaisiin, ettei tiettyjä ulkomaansidonnaisuuksia hyväksytä näissä tehtävissä. Vastaavasti jo nykyisin Puolustusvoimista annettussa laissa vaaditaan Puolustusvoimien virassa palvelevalta tehtävien edellyttämää luotettavuutta, vaikka virkamieslaissa onkin asetettu viranomaisille yleinen velvoite ottaa nimityksissä huomioon muun muassa nimitettävän luotettavuus. Kelpoisuusvaatimus koskisi sekä Puolustusvoimien että Rajavartiolaitoksen sotilasvirkoja. Rajavartiolaitosta koskevia säännöksiä muutettaisiin hallituksen esityksessä liitelakina. Kaksoiskansalaisuus mainittaisiin pykälässä erikseen, mutta aina tehtäisiin tapauskohtainen kokonaisharkinta, jossa arvioitaisiin ulkomaansidonnaisuuksista aiheutuvaa turvallisuusriskiä.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Käydäänpä pieni debatti tässä.

14.54 Ilkka Kanerva kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hyvä perustelupuheenvuoro ministeriltä.

Tähän tilanteeseen on jouduttu itse asiassa viime vuosien turvallisuuspoliittisessa ympäristössä tapahtuneitten muutosten takia, ja tiedossa on, että kaksoiskansalaisuustapauksissa on identifioitavissa vaikuttamisyrityksiä, jotka eivät ole tietysti hyväksyttävyyden rajoissa. Näin muodoin lojaalisuusvaatimus on luonnollinen ja itsestään selvä tällaisessa nykymaailman tilanteessa — yhdessä maassa kun ei voi olla kuin yksi isäntä kerrallaan.

On aihetta sanoa, että samantyyppistä turvallisuusselvitysfilosofiaa pyydän miettimään myös silloin, kun ruvetaan keskustelemaan esimerkiksi turvallisuusviranomaisen ja poliisi -tapauksen jatkokehittelystä ehkäpä seuraavan eduskunnan aikana.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 125/2018 vp

14.55 Ozan Yanar vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässäkin salissa on monta kaksoiskansalaista. Me olemme täysin lojaaleja Suomelle, ja siinä ei pitäisi olla mitään kysymysmerkkiä. Minun huoleni on se, että jos tämä pandoran lipas avataan, niin minhin ollaan menossa — edustaja Kanerva nyt alkoi puhumaan poliisin toimista. Että tässä on tällainen huoli olemassa.

Kaksoiskansalaisten oman äänen pitäisi tässä kuulua. Esimerkiksi yksi ystäväni laitto minulle viestiä siitä — hän on siis venäläistaustainen — että hän ei voi edes erota Venäjän kansalaisuudesta ilman, että hän käy esimerkiksi armeijan. Ja meillä on monta suomalaista, joilla voi olla tällaisia hankalia tilanteita. Onko ministeri ottanut selvää tällaisista asioista, onko kaksoiskansalaisia kuultu, ja miten huolellista työtä tässä on tehty näiden asioiden suhteen?

14.56 Mikko Savola kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Laki kaksoiskansalaisuudesta liittyen tiettyihin sotilasvirkoihin jatkossa on tärkeä askel eteenpäin meidän oman kansallisen turvallisuutemme kannalta.

Se pitää pystyä estämään, että kaksoiskansalaisia voidaan tietyissä tapauksissa, tai heidän omaisiaan, käyttää hyväksi turvaluokitellun tiedon saamisessa ja meille keskeisten asioiden vuotamisessa ulkomaille. Sen vuoksi on hyvä, että tämä lainsäädäntö nyt tulee meille käsittelyyn. Tämä itse asiassa taidettiin jo hallitusohjelmaan muotoilla, että se tulee. Hyvä, että se tuli näin vaalikauden loppupuolella.

Oikeastaan kysyisinkin ministeriltä sitä, kuinka näette tämän turvallisuustilanteen. Ja kuinka näette oikeastaan sen, että jos tässä korkeakouluopiskeluvaiheessa nyt tehdään turvaluokitukset ja katsotaan nämä kaksoiskansalaisuusstandardit, niin pitäisikö näitä jatkaa myös sotilasuran varrella, jos on henkilöitä, joilla on kytköksiä?

14.57 Mika Kari sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Pidän tätä lakiehdotusta sinänsä tarpeellisena ja olisinkin toivonut, että jo lain valmisteluvaiheessa oltaisiin lähdetty siitä turvallisuusselvityksen tarpeen näkökulmasta. Pidän vähän valitettavana sitä, että tässä julkisessa keskustelussa on vähän tullut sellainen tunne, että Suomessa on kahden kerroksen väkeä, mitä tulee maanpuolustustahtoon tai luotettavuuteen. On äärimmäisen tärkeätä, että varmistetaan sensitiivisissä viranomaistehtävissä, muun muassa Puolustusvoimissa ja miksei laajemminkin tasavallassa, hyvin se, että viranomainen palvelee vain yhtä tsaaria, yhtä hallintoa. Lojaliteetti maiden osalta, joissa lojaliteettisäännökset on viety äärimmäisyyksiin, on luonnollisesti niitä asioita, jotka estävät toimimasta — minun mielestäni estävät toimimasta — Suomen viranomaistehtävissä.

Mutta olisin toivonut sitä, ja kysynkin ministeriltä, että olisiko ollut alun perin viisaampaa lähteä tällä turvallisuus selvitystiellä eli niin, että olisi ensiksi katsottu henkilön lojaliteetit, [Puhemies koputtaa] luotettavuudet ja niin poispäin. Kansalaisuudella ei kai loppujen lopuksi ole väliä.

14.58 Lea Mäkipää sin (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Maamme turvallisuuden parantamiseksi keskustellaan nyt tästä kaksoiskansalaisuuslaista. Esityksessä mainitaan, että Suomen lähialueilla jatkuu voimakas muutos ulko- ja turvallisuuspolitiikan toimintaympäristössä. Toimintaympäristön muutos on luonut myös uusia uhkia ja epävakautta, kaksoiskansalaisuuteen sisältyy myös piileviä hybridiuhkia. Tässähän muutetaan lakia Puolustusvoimista, Maanpuolustuskorkeakoulusta ja Rajavartiolaitoksesta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 125/2018 vp

Kun täällä on puhuttu näistä selvittämistä, niin turvallisuusselvityslain mukaan ulkomaansidonnaisuuksilla tarkoitetaan esimerkiksi henkilön nykyisiä ja aikaisempia kansalaisuuksia, toimimista toisen valtion palveluksessa, osallistumista elinkeinotoimintaan toisessa valtiossa, toisessa valtiossa olevaa varallisuutta, läheisiä, jotka ovat toisen valtion kansalaisia. Eli hyvin tarkkaa on tämä turvallisuusselvitys, ja se on mielestäni oikein tällaisissa [Puhemies koputtaa] korkeissa viroissa, joita joku on hakemassa.

14.59 Seppo Kääriäinen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Niinistö selosti perusteellisesti ja erittäin hyvin tämän hallituksen kaavailun, tämän lakiesityksen kaksoiskansalaisuudesta ja siihen liittyvästä turvallisuusselvityksestä. Tämähän perustuu hallitusohjelmaankin, ainakin siihen kohtaan, missä puhutaan ulkoisen turvallisuutemme sisäisistä edellytyksistä. Selostus oli erittäin hyvä.

Kansalliseen turvallisuuteen liittyvissä asioissa ei pidä olla rahtuakaan sinisilmäinen, vaan pitää katsoa asioita semmoisina kuin ne ovat, ja ne ovat kulkeneet viime aikoina valitettavasti huonoon suuntaan, joka meidän on syytä kyllä tunnistaa. Niin kuin täällä on jo todettu, näissä asioissa voi olla lojaliteetti vain yhtä kohtaan ja vain Suomea kohtaan. Tässä on perimmältään kysymys valtioiden välisistä ristiriidoista silloin, kun mennään ihan pohjaan saakka.

Toivotaan, että tämä asia saapi täällä joutuisan mutta totta kai erittäin asiallisen käsittelyn, että se tulisi voimaan mahdollisimman nopeasti, niin kuin on tarkoitettukin, [Puhemies koputtaa] vuoden 20 alusta lukien muistaakseni.

15.00 Jani Mäkelä ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys on erinomainen, ja tervehdin ilolla hallituksen siirtymistä perussuomalaisten järkijonille. Huonoa on vain se, että tässä on kestänyt näinkin kauan, vaikka asia oli alun perin kirjattu hallitusohjelmaan.

On suorastaan käsittämätöntä, että tällä hetkellä jopa näkökulmastamme jossain tilanteessa uhkaavan maan kansalaisella voisi olla sotilasvirka maamme asevoimissa. Tämä kielto suojelisi henkilöitä itseäänkin epäasialliselta vaikuttamiselta, ja kannatan myöskin edustaja Kanervan esille ottamaa ajatusta poliisien taustan selvittämisestä vastaavalla tavalla.

Laajemmaltikin tämä lojaliteettikysymys voitaisiin ottaa huomioon erityisesti ministereitä nimitettäessä tai jopa vaalikelpoisuutta kansanedustajaksi mietittäessä. [Ozan Yanar: Ohhoh!] Jos joku ei ole valmis sitoutumaan vain ja ainoastaan Suomen kansalaisuuteen, niin onko hän sopiva päättämään kansallisista asioista? Kaksoiskansalaisuuden saamisen ehtoja voisi myös tiukentaa — tässä vihjettä hallitukselle — ja erityisesti jos jollakin on joitain epäasiallisia yhteyksiä, niin kansalaisuuden perumisen ehtojakin voisi käydä selvittämään.

15.02 Krista Mikkonen vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On selvää, että silloin kun työskennellään vaikka Puolustusvoimissa tai Rajavartiolaitoksessa, niin täytyy olla varmuus siitä, että henkilöt, jotka pääsevät kansallisen turvallisuuden näkökulmasta tärkeään tietoon, eivät sitä tietoa levitä minnekään.

Olen iloinen, että tässä lakiesityksessä ei nyt lähdetty siitä, niin kuin alussa oli, että kategorisesti kaksoiskansalaisuudet jotenkin suljettaisiin ulkopuolelle, koska eihän se ole todiste yhtään mistään, että on kaksoiskansalainen, vaan ilman muuta täytyy aina tehdä tam-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 125/2018 vp

möinen kokonaisharkinta ja yksilöllisesti selvittää, jos ihminen on epäluotettava. Sen takiahan meillä vuoden alusta tuli voimaan tämä turvallisuusselvityslaki, jossa todetaan, että henkilön ulkomaansidonnaisuuksia koskeva selvitys voidaan laatia, kun ollaan valitsemassa valtion turvallisuuden kannalta keskeisiin virkoihin ja tehtäviin, niin kuin esimerkiksi näihin sotilasvirkoihin. Kysynkin nyt: [Puhemies koputtaa] Eikö se laki olisi riittävä? Miksi tarvitaan vielä tämä, kun tässä ei kuitenkaan [Puhemies koputtaa] nyt tätä kansalaisuutta rajata vain suomalaisuuteen? Siksihän laki alun perin ehkä laadittiin.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Anteeksi, että joudun tulemaan päälle, mutta jos reippaasti ylittyy aika, niin teen sen.

15.03 Markus Mustajärvi vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Yllätyin tänään siitä, kun sain tiedon, että meillä ei ole tilastoja niistä henkilöistä, kaksoiskansalaisista, jotka ovat jo nytten palveluksessa Puolustusvoimissa tai Rajavartiostossa. Jos kuuntelin oikein, niin ministerikään ei tainnut esittää tästä arviota.

Ministeri Niinistö puhui EU-jäsenmaista oikeusvaltioina, mutta kyllä kai tänä päivänä saa laittaa oikeusvaltio-sanan lainausmerkkeihin monen EU:n jäsenmaan kohdalla: esimerkiksi Puola, Unkari, Tšekki. En ihan ensimmäisenä puhuisi niistä maista täysimääräisinä oikeusvaltioina.

Kyllähän se on päivänselvä asia, että kaksoiskansalaisuus ei sinällään tee ihmisestä kelpoista eikä kelpotonta, mutta ei turvallisuusselvityskään takaa, ei tässä eikä missään muussakaan yhteydessä, että henkilö on tulevalle ajalla luotettava.

15.04 Marisanna Jarva kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Käsillä on hyvä esitys, ja tosiaan tätä on jo pitkään toivottu, ja hallitus vie tätä nyt eteenpäin. Elikkä henkilöllä ei siis saisi jatkossa olla sotilasviran hoitoa vaarantavia, turvallisuusselvityslaissa tarkoitettuja ulkomaansidonnaisuuksia. Tämä säädettäisiin sotilasviran ja Maanpuolustuskorkeakoulun upseerin virkaan johtaviin opintoihin liittyvän opiskelijavalinnan yhdeksi kelpoisuusvaatimukseksi myös. Samaa vaadittaisiin Raja- ja merivartiokoulun rajavartijan peruskurssille. Jo nykyisinkin tehdään näihin kouluihin valittaville turvallisuusselvitykset ja ulkomaansidonnaisuuksia voidaan selvittää turvallisuusselvityksen osana. Esityksessä ehdotetuilla säännöksillä korostettaisiin, ettei vaarallisia ulkomaansidonnaisuuksia hyväksytä näissä tehtävissä. Arvioinneissa olisi otettava huomioon esimerkiksi selvityksen perusteena oleva tehtävä ja ulkomaansidonnaisuuksien luonne, kesto ja jatkuvuus.

Pidän erityisen tärkeänä sitä, että tässä suojellaan nimenomaan sellaisten maitten kansalaisia, jotka mahdollisesti joutuisivat painostuksen kohteeksi tästä toisesta niin sanotusta kotimaastaan, ja Suomen tehtävä on suojella myös heitä.

15.05 Mika Niikko ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä yhteydessä täytyy antaa ministerille kiitosta siitä, että olette toiminut kylmähermoisesti tilanteessa, jossa ruvettiin Puolustusvoimia moittimaan siitä, että se toimii olemassa olevien arvioiden perusteella, kuten pitää toimia. On tärkeää, että pidetään huolta siitä, että Suomessa turvallisuus ja tieto säilyvät niiden käsissä, joihin voidaan sataprosenttisesti luottaa, että he toimivat Suomen edun mukaisesti. Siinä mielessä haluan myös kiittää siitä, että eduskuntaan tuli nopeassa valmisteluajataulussa tällainen hallituksen esitys, jossa lisätään Puolustusvoimien mahdollisuuksia toimia isänmaan edun mukaisesti.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 125/2018 vp

15.06 Laura Huhtasaari ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä on todellakin tie ja askel oikeaan suuntaan. Kysymyshän ei ole pelkästään siitä, jos me teemme turvallisuusselvityksen, että onko kyseinen henkilö, joka valitaan tehtävään, luotettava, vaan siitä, alkaako sen jälkeen — jos esimerkiksi on kaksoiskansalaisuus naapuriimme Venäjään — millainen painostus, koska Venäjään katsoo asian niin, että henkilö on aina ensisijaisesti Venäjän kansalainen, ja sitten saattaa olla joku muukin passi, ja henkilö voi joutua rikosoikeudelliseen vastuuseen Venäjällä siitä, jos ei ajakaan aina Venäjän etua.

Tässä on ennen kaikkea kysymys valtioiden välisistä asioista, ja meillä ei ole varaa sini-silmäisyyteen eikä sellaiseen toimintaan, mikä millään tavalla vaarantaa Suomen valtion toimintaa.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Myönnän vielä vastauspuheenvuorot edustajille Yanar ja Kari, ja sitten tämä vaihe debatista päättyy.

15.07 Ozan Yanar vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On tämä aika jäätävää keskustelua siinä mielessä, että masentaa kuunnella yksipuolisten puheenvuorojen kuoroa tässä.

Haluaisin kysyä ministeriltä: minkä takia nykyiset keinot eivät riitä, vaan nyt halutaan tätä uutta lakia? Siis tässä maassa kaksoiskansalaisia on 105 000, niin että puhutaan aika isosta joukosta. Tässäkin eduskunnassa tietääkseni esimerkiksi ministeri Berner, edustaja Vartia, edustaja Vartiainen ja minä, muun muassa, olemme kaksoiskansalaisia. Näkeekö kukaan meitä jotenkin epälojaaleina? Te, jotka puhutte siitä, että me emme saisi olla sini-silmäisiä — onko siis kaksoiskansalaisuus asiana teille ongelma? Onko tilanne siis se, että minä voin nousta puolustusministeriksi, mutta minä en voi nousta tiettyihin virkoihin puolustushallinnossa? Yksi kysymys vielä: Muuttuuko ihminen jotenkin superlojaaliksi, kun hän palauttaa kansalaisuutensa takaisin? Mutta entä jos henkilö ei voi palauttaa sitä kansalaisuutta, kuten kerroin äsken ystäväni tilanteesta? Miten ministeri vastaa?

15.08 Mika Kari sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Tämmöiset perussuomalaisten edustajapuheenvuorot järkevästä perussuomalaisesta linjasta jätän vähän omaan arvoonsa. Tässä ei tarvitse paljon muistia herkistää, kun muistamme tiedustelulain rakentamisen, jossa perussuomalaisia sai naaraamalla naarata tähän eduskunnan yhteiseen tahtoon, että vahvennetaan viranomaisten toimivaltuuksia ja samaan aikaan tietenkin myös viranomaistoiminnan valvontaa.

Yksi osa tätä laajaa turvallisuuden parempaa kuorta, jota nyt yritetään yhdessä rakentaa, on se, että me emme myöskään aseta kansalaisia täällä ihon tai silmien värin mukaan tai kansalaisuudenkaan mukaan erityisesti huonompaan asemaan, epäluotettavampaan asemaan tai niin poispäin, vaan nimenomaan rakennamme tämän turvallisuusselvityslain pohjalle.

Haluaisin ministeriltä vielä ikään kuin alleviivauksen tälle logiikalle, että kansalainen on kansalainen, hänen maanpuolustustahtonsa on 100 prosenttia, mutta jos hän jostain syystä joutuu vaikka painostuksen kohteeksi kaksoiskansalaisuutensa takia, niin silloin hän ei ole niihin tehtäviin sopiva. Meidän pitää viestiä myös niille kaksoiskansalaisille, jotka Suomea haluavat puolustaa, että he ovat tervetulleita tähän joukkoon.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Ministeri, 3 minuuttia puhujapöytästä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 125/2018 vp

15.10 Puolustusministeri Jussi Niinistö: Arvoisa herra puhemies! Kiitoksia edustajille tuesta. Tämä on ollut kieltämättä pitkä prosessi. Edustaja Kanerva aloitti täällä mainitsemalla poliisin turvallisuus selvityksen mahdollisuuden, ja ymmärtääkseni poliisilla on ollut tämänsuuntaisia toiveita, joten seuraavalle vaalikaudelle jää vielä tehtävää.

Edustaja Yanar kysyi tämän esityksen valmistelusta. En ole henkilökohtaisesti tunnistanut kaksoiskansalaisilla etujärjestöä. Kieltämättä 105 000 henkilöä on suuri määrä. Toki eduskunta voi valiokuntakäsittelyssä kuulla kaksoiskansalaisia, mutta missään vaiheessa, kun tämä hallitusohjelmaan otettiin ja tätä esitystä on työstetty, tavoitteena ei ole ollut leimata yksilöitä. [Ozan Yanar: Eipä!]

Edustaja Mustajärvi kysyi, kuinka paljon kaksoiskansalaisia palvelee Puolustusvoimissa. Noin 50, Rajavartiolaitoksessa useita kymmeniä.

Edustaja Yanar kysyi vielä esityksen valmistelusta. Esitys on valmisteltu tiiviissä yhteistyössä sisäministeriön rajavartio-osaston kanssa. Tätä valmisteluahan edelsi valtiovarainministeriön työryhmä, jossa pohdittiin laajaa monikansalaisuuden kieltoa. Tässä työryhmässä puolustusministeriö ja sisäministeriö olivat mukana, ja tuo työ johti turvallisuus selvityslain muuttamiseen ulkomaansidonnaisuuksien selvittämisen osalta. Puolustusministeriössä kuitenkin katsottiin tuolloin, että tuo muutos ei ollut riittävä — tämä vastauksena myös edustaja Mikkoselle. Edeltäneen työryhmätyön vuoksi työryhmää ei katsottu tarpeelliseksi perustaa. Mutta joka tapauksessa tällä lailla, jos eduskunta sen hyväksyy, saadaan ulkomaansidonnaisuuksien selvittäminen osaksi upseerin ja rajavartijan virkaan valittavan kelpoisuusvaatimuksia. Turvallisuus selvitykset eivät yksin riitä. Turvallisuus selvityslaki on hyvä työkalu mutta riittämätön Puolustusvoimain tarpeisiin.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Puhujalistaan.

15.12 Lea Mäkipää sin: Arvoisa puhemies! Keskustelemme tästä hyvästä niin sanotusta kaksoiskansalaisuusesityksestä, joka on tosiaan hallituksen ohjelmassa ollut. Kuten debattissa mainitsin, Suomen lähialueella jatkuu voimakas muutos ulko- ja turvallisuuspolitiikan toimintaympäristössä. Ajatellaanpa näitä tapahtumia Kertšinsalmessa ja Asovanmerellä: siellä eivät nämä tapahtumat osoita aivan rauhan merkkejä.

Tässä esityksessä ehdotetaan siis muutettavaksi lakeja puolustusvoimista, Maanpuolustuskorkeakoulusta ja rajavartiolaitoksesta siten, että edellytettäisiin, ettei sotilaan virkaan johtaviin opintoihin valittavalla henkilöllä ole toisen valtion kansalaisuutta tai muuta turvallisuus selvityslain tarkoittamaa ulkomaansidonnaisuutta, joka voisi vaarantaa valtion turvallisuutta, yleistä turvallisuutta, maanpuolustusta tai Suomen kansainvälisiä suhteita taikka palvelusturvallisuutta Puolustusvoimissa tai Rajavartiolaitoksessa.

Lausuntokierroksen jälkeen todettiin, että kansainvälisten sopimusvelvoitteiden mukaan kaksoiskansalaisuuden kieltoon liittyy ongelmia. Mutta on EU-valtioita, joissa kansalaisuuden saadakseen on luovuttava toisesta kansalaisuudesta. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies lausui, että perustuslain 6 §:n tulkintakäytäntö hyväksyy perusteet sille, että sotilasviroissa voidaan edellyttää Suomen kansalaisuutta. Näin ollen lausuntokierroksen jälkeen lisättiin perusteluja sotilasvirkojen erityisestä luonteesta.

Suomen sotilaalliseen puolustamiseen kuuluvista tehtävistä johtuu, että Puolustusvoimien sotilasvirkaan nimitettävän henkilön on oltava ehdottomasti lojaali Suomen valtiota kohtaan. Nimitettävälle on asetettava erityisen korkeat vaatimukset. Asiaa on lähestyttävä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 125/2018 vp

sodanajan tehtävien näkökulmasta eikä vain rauhanajan tehtäviä ajatellen. Sama koskee Rajavartiolaitoksen sotilasvirkoja.

Rajavartiolaitoksen upseerit koulutetaan samoilla perusteilla ja jatkokursseilla kuin Puolustusvoimien upseerit. Rajavartiolaitos osallistuu kiinteästi Suomen maanpuolustuksen valmisteluihin rauhan aikana, ja se tai sen osia voidaan liittää Puolustusvoimien alaisuuteen sotatilanteessa. On myös tapauksia, että Puolustusvoimien virassa oleva upseeri siirtyy virkauransa aikana Rajavartiolaitokseen ja päinvastoin. Näin ollen lakimuutosten tulee koskea kaikkia sotilasvirkoja niin Puivissa kuin Rajavartiolaitoksessakin.

Esityksen perusteluissa todetaan, etteivät kansalaisuutta koskevat tiedot ole sotilasvirkaan nimittämistä harkittaessa painoarvoltaan aivan samanlaisia. Luotettavuuden arvioinnissa olennaista on se, onko todennäköistä, että ulkomaansidonnaisuus altistaa selvityksen kohteen epäasialliselle vaikuttamiselle. Tämä puolestaan merkitsee sitä, että kaksoiskansalaisuuden vaikutus voi vaihdella sen mukaan, minkä valtion kansalaisuudesta on kysymys. Perusteluissa todetaan myös, että Euroopan unionin turvallisuussäännöissä edellytetyn ulkomaalaissidonnaisuuksien selvittämisen ulkopuolelle jätetään EU-kansalaisuus eli tilanteet, joissa henkilöllä on toisen jäsenmaan kansalaisuus. Tämä lähtökohta tulisi pääsääntöisesti ottaa huomioon myös harkittaessa kelpoisuutta sotilasvirkaan.

Arvoisa puhemies! Tilanteissa, joissa henkilön toinen kansalaisuus on sellaisen valtion kansalaisuus, joka on demokraattinen oikeusvaltio, kaksoiskansalaisuudella yksistään ei vahvan pääsäännön mukaan olisi yleensä merkitystä. Merkitystä voi olla myös sillä, tunnustaako toinen valtio kaksoiskansalaisuuden vai ei ja minkälaisia velvoitteita toisen valtion kansalaisuudesta aiheutuu. Ne voivat olla ristiriidassa henkilön tehtävien kanssa Suomessa. Kyse on myös henkilön omasta turvallisuudesta niin, ettei joudu tietämättään painostuksen kohteeksi.

Tämä on hyvä lakiesitys, ja toivottavasti tämän saamme pian käsittelyyn ja valmiiksi.

15.17 Mikko Savola kesk: Arvoisa herra puhemies! Maailma tosiaan muuttuu, ja erilaiset vaikuttamisen keinot yleistyvät, sellaiset, mitä ei olla aikaisemmin osattu edes odottaa. Sen vuoksi on hyvä, että myös tällä lainsäädännöllä nyt puututaan siihen, että kaksoiskansalaisten kautta ei voi minkäänlaisia painostamisyrityksiä tai painostamista tehdä, missä meidän kansallista turvallisuuttamme vaarantavaa tietoa voisi rajojen ulkopuolelle mennä sellaisille tahoille, joiden ei sitä tarvitse tietää. Niin kuin täällä on mainittu, sinisilmäisiä me emme saa olla.

Sen vuoksi on hyvä, että tätä lakia nyt muutetaan. Eli tätä Maanpuolustuskorkeakoulusta annettua lakia muutetaan siten, että muun muassa upseerin virkaan johtaviin opintoihin edellytetään, että valittavalla henkilöllä ei ole toisen valtion kansalaisuutta tai muuta ulkomaansidonnaisuutta tai valtion turvallisuutta vaarantavaa sidonnaisuutta, yleistä turvallisuutta, maanpuolustusta, Suomen kansainvälisiä suhteita tai palvelusturvallisuutta Puolustusvoimissa tai Rajavartiolaitoksessa vaarantavaa sidonnaisuutta.

Kuinka tästä eteenpäin pitäisi sitten mennä, kun tämä lainsäädäntö saadaan voimaan? Mielestäni tässä pitäisi aika laajasti katsoa meidän turvallisuusviranomaisia laajemminkin, ja täällä jo esiin nostettu lainsäädännön kehittäminen poliisin suhteen ehkä tulisi ensi vaalikaudella nostaa myöskin esiin ja katsoa tarkasti, josko tämä vastaava lainsäädäntö tulisi saattaa myös sille puolelle voimaan.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 125/2018 vp

15.19 Ozan Yanar vihr: Arvoisa puhemies! Minä äsken sanoin, että tämä on aika masentavaa ja yksipuolista keskustelua, ja haluan vielä tuoda kyseisen huomioni esille.

Kysyin ministeriltä monta kysymystä, joihin en saanut vielääkään vastausta. Ministeri totesi, että nykyiset turvallisuusselvitykset eivät riitä. Hän ei kertonut, miksi eivät — jos hän voisi avata esimerkiksi tämän. Olisi hyvä tietää, minkä takia tämä on tekeillä.

Toinen keskustelu, joka liittyy näihin kaksoiskansalaisiin, on lojaalius. Jos tavallaan lojaalius saavutetaan sillä, että ollaan yksöiskansalaisia, ei kaksois- vaan yksöiskansalaisia, niin tekeekö siis se, että luopuu kansalaisuudestaan, henkilöstä lojaalin? No, näin minä ymmärrän tämän keskustelun.

Ihmistähän saavat kansalaisuuden sillä tavalla, että sattuvat nyt syntymään johonkin tiettyyn maahan. Minä itse satuin aikoinaan syntymään turkkilaisten vanhempien lapseksi. Ja on siis maita, joissa kansalaisuudesta luopuminen on tehty hyvin byrokraattiseksi, hyvin vaikeaksi. Kerroin äsken ystävästäni, jolla on venäläistausta. Hän sanoi minulle näin: ”Ozan, jos minä haluan luopua kansalaisuudestani, Venäjän kansalaisuudesta, jotta tulisin lojaaliksi tämän ajattelutavan mukaan, tämän lakiesityksen ajattelutavan mukaan, minun tulisi käydä Venäjän armeija.” Eli siinä on tällainen kriteeri. Eli meillä on ihmisiä, jotka ovat meidän kansalaisia ja joilta nyt vaaditaan lojaaliutta ja yksöiskansalaisuutta ja jotka eivät tavallaan pysty irtaantumaan esimerkiksi siitä toisesta kansalaisuudesta.

Mitä me teemme tässä tapauksessa? Minusta olisi hyvä, että ministeri kävisi tätä läpi, valiokuntakeskusteluissa tätä käytäisiin läpi. Se ei nyt tavallaan vastaa minun kysymykseeni, että joo, Suomessa on 105 000 kaksoiskansalaista eikä heillä ole mitään etujärjestöä. No, se nyt on ihan selvä, mutta aidosti kannattaa keskittyä tavallaan niihin kohtiin, jotka ihmisten arjessa tulevat vaikuttamaan.

Minä toistan tämänkin: Tässäkin eduskunnassa minun tietääkseni meillä on neljä kaksoiskansalaista. Yksi meistä on ministeri, kolme kansanedustajaa — ainakin siis tietääkseni. Miten me nämä ihmiset näemme, näemmekö me heidät jotenkin epälojaaleina? Emme tietenkään. Me olemme ihan tavallisia suomalaisia, joilla on erilaisia elämäntarinoita, jotka ovat syntyneet johonkin, jonkun isä tai äiti tai joku muu on juuriltaan jostain muualta. Miettikää, laittakaa itsenne minun tilalleni ja pohtikaa, miltä tämä koko lakiesitys ja nämä kommentit siitä, että emme saisi olla sinisilmäisiä, kuulostavat.

Jos mietitään, kuka tässä maassa pelaa Venäjän pussiin ja on näitä Venäjän trolleja, ne ovat ihan valkoihaisia, valkoisia suomalaisia, niin sanottuja kantasuomalaisia. [Kari Kulmala: Miksi puhut Venäjästä, eikö ole muita maita?] — No, tässä keskustelussa se nyt tuli esille. — Eli tavallaan jos tilanne on se, että joku nyt pelaa vaikka jonkun toisen maan pussiin, ja uhkakuvana on toki Venäjä, niin tässä maassa ne, jotka pelaavat Venäjän pussiin, ovat olleet perinteisesti ihan valkoisia suomalaisia, niin sanottuja kantasuomalaisia, joilla on yksi kansalaisuus, kuten teillä kaikilla. Siis miettikää, kuinka jännältä tämä keskustelu kuulostaa.

Kuten toin esille, minä vain tämän lakiesityksen läpimenon jälkeen, mahdollisen läpimenon jälkeen, asettua ministeri Niinistön saappaisiin, minä vain olla puolustusministeri, minä vain saada kaikki mahdolliset tiedot. Mutta minä en voi sitten olla jossain sotilasvirassa, joita on muistiinpanojeni mukaan nyt 8 000 virkaa. [Seppo Kääriäinen: Eihän se näin mene!] — Miten se ei näin mene? Minä haluan nyt vähän perusteluita tähän keskusteluun.

Minä lopetan ehkä siihen, että Suomen syntyvyys perustuu tällä hetkellä merkittävästi ulkomaalaistaustaisiin ihmisiin. Siellä on iso ihmismäärä, joka osallistuu suomalaisten syntyvyyteen ja jolla on ulkomaalaistausta. Meillä on siis hirveästi nuoria, joilla on kan-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 125/2018 vp

sainvälinen tausta. Itsekin kuulun siihen joukkoon, olen nyt 31 — tai en minä tiedä, olenko minä nuori, nuorekas ainakin. Mutta siis miettikää, millaisen viestin tämä antaa meidän nuorille, jotka käyvät tällä hetkellä yläastetta tai lukiota tai näin, katsovat tulevaisuuteen ja miettivät tulevaisuutta tässä maassa. Ja nämä ihmiset ovat ihan syntyperäisiä suomalaisia. Eli me saatamme nyt luoda sellaisen tilanteen, jossa meillä on suomalaisia ja sitten toisia suomalaisia.

Ja minun isoin kysymykseni, ministeri, johon minä haluan aidosti nyt vastauksen — tänne ei saa tulla vetämään mitään löysiä puheita jostain sinisilmäisyydestä: jos henkilö ei voi erota kansalaisuudestaan, jos se on hyvin byrokraattista, jos se vaatii esimerkiksi armeijassa käyntiä, niin miten ministeri on varautunut tähän? Ei tässä voi leikkiä mitään tietämättömyyttä tai sitä, että joo, näillä ihmisillä ei ole mitään etujärjestöä. Nyt faktoja ja vastauksia kehiin. Ihmiset ovat huolissaan, ja kannattaa aidosti pohtia, millaisia viestejä me annamme, kun me puhumme tietyllä tavalla, kun me teemme tiettyjä lakeja.

Siis Suomen turvallisuus on, totta kai, kaikki kaikessa. Sen takiahan me tässä olemme. Mutta jos esimerkiksi minut nähtäisiin epälojaalina sen takia, että minä olen sattunut syntymään turkkilaisten vanhempien lapseksi joskus vuonna 87, kyllä minä ottaisin sen todella todella kummalla tavalla. Minä en tunne ketään muuta, joka olisi tehnyt pitkät päivät Suomen eteen. Siis miettikää: Minä olen oppinut suomen 14-vuotiaana. 27-vuotiaana olen noussut kansanedustajaksi tässä maassa, tehnyt kaikkeni, antanut kaikkeni tämän maan eteen. Ja sitten tullaan tällaisilla lakiesityksillä, jotka kaventavat minun ja minun jälkeläisteni ja kaikkien minun näköisteni ja oloisteni ihmisten tilanteita. [Puhemies koputtaa] Pohdikaa näitä.

15.26 Mika Niikko ps: Puhemies! Ei tähän enää ole muuta lisättävää, mutta edustaja Yanar varmaan nytten oikoi mutkat suoraksi siinä mielessä, että kyllähän tämän tarkoitus on nimetä lisätä Suomen ja ministeriön mahdollisuuksia päättää siitä, keitä palkataan sinne, koska tämä esimerkkitapaus, mikä menneisyydessä oli, osoitti sen, että jos tulee syytteitä siitä, että ei ole noudatettu Suomen lakia palkattaessa kaikkia haettuja henkilöitä niillä kriteereillä, mitkä nykyisin ovat olemassa, ilman harkintaa, niin siitä voi joutua vastuuseen myös ministeri. Ja siinä mielessä ei tämän tarkoitus ole ymmärtääkseni millään tavalla asettaa vastakkain kyseisellä tavalla, miten Yanar asian kuvasi.

15.27 Kari Kulmala sin: Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksessä muutettaisiin lakeja Puolustusvoimista, Maanpuolustuskorkeakoulusta ja Rajavartiolaitoksen hallinnosta. Esityksen mukaan Puolustusvoimien sotilasvirkaan voitaisiin nimittää ja upseerin virkaan johtaviin opintoihin valita vain henkilö, jolla ei ole sellaista toisen valtion kansalaisuutta tai muuta turvallisuus selvityksessä tarkoitettua ulkomaansidonnaisuutta, joka voi vaarantaa valtion turvallisuutta, yleistä turvallisuutta, maanpuolustusta tai Suomen kansainvälisiä suhteita taikka palvelusturvallisuutta Puolustusvoimissa. Vastaavat muutokset tehtäisiin Rajavartiolaitoksen hallinnosta annettuun lakiin Rajavartiolaitoksen sotilasviran ja rajavartijan peruskurssille valittavien opiskelijoiden osalta.

On selvää, että Puolustusvoimien sotilasvirkaan nimitettävän henkilön ehdottomalle lojaalisuudelle Suomen valtiota kohtaan on asetettava hyvin korkeat vaatimukset. Tämä lakiesitys toteutuessaan edesauttaa tätä tavoitetta. Puolustusvoimien sotilasviroissa ehdoton lojaalisuus Suomen valtiota kohtaan on tarkasteltava poikkeusolojen tehtävien ja sijoitusten kannalta, ei pelkästään normaaliajan tehtävien kannalta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 125/2018 vp

Arvoisa puhemies! Pidän tätä esitystä kannatettavana erityisesti siksi, että esityksessä ei mainita mitään tiettyjä maita tai automaattisesti kielletä kaikkia kaksoiskansalaisia toimimasta näissä viroissa tai opinnoissa. Valinta perustuu esityksen mukaan aina tapauskohtaiseen harkintaan, jossa arvioitaisiin ulkomaansidonnaisuuksista aiheutuvaa turvallisuusrisiä.

15.29 Mika Kari sd: Arvoisa herra puhemies! Tästä jo pari puheenvuoroa käytin ja sain, että on hyvä, että näitä virkamiesten lojaliteettiin liittyviä asioita nyt perataan, ja valiokuntavaiheessa varmasti puolustusvaliokunnallekin jää tässä vielä paljon mietittävää.

Kuitenkin korvaani jäi soimaan ministerin puheenvuoronsa lopussa sanoma kohta, jossa mainitsitte, että tämä turvallisuus selvityslaki ei riitä sinänsä nykytilanteessa Puolustusvoimien omiin tarpeisiin. Olen itse saanut olla hallintovaliokunnassa, sisäisen turvallisuuden valiokunnassa, ja puolustusvaliokunnassa kohta kahdeksan vuotta. Jos tällainen asiain-tila tasavallassa on tänäkin päivänä, että laaja turvallisuus selvitys ei vastaa muun muassa tähän lojaliteettikysymykseen, niin pitäisin tilannetta enemmän kuin huolestuttavana. En tiedä, onko puhemies vielä ministerille antamassa vastauspuheenvuoroa, mutta mielelläni kuulen perusteluita tälle kommentillenne.

15.30 Mikko Savola kesk: Arvoisa herra puhemies! Edustaja Yanar piti tunteellisen puheenvuoron siitä, miltä tämä kaksoiskansalaisen näkökulmasta vaikuttaa. Uskon, että tunteet olivat tässä aivan aitoja. Mutta kun tätä kokonaisuutta mietitään, kyse ei ole aina pelkästään henkilöstä itsestään, vaan kyse näissä painostuskeinoissa voi monta kertaa olla myös siitä, että niitä perheenjäseniä voidaan sitten kaksoiskansalaisuuden perusteella tai eri sidonnaisuuksien perusteella painostaa ja sitä kautta pyrkiä saamaan sitä tietoa.

Tämä turvallisuus selvityshän, joka tehdään, antaa tietoa viranomaiselle. Se antaa tietoa myös henkilölle itselleen. Ja kun tässä on aina se tapauskohtainen harkinta, ketkä sitten voivat näihin virkoihin jatkaa, niin kyllä tässä suojaa myös sillä ihmisellä on. Ei ole mikään itsetarkoitus, että kaikki, joilla on kaksi eri passia, olisivat kiellettyjä tekemään uraa Suomessa, mutta tietyt peruskysymykset täytyy pystyä katsomaan ennalta. Sitä lainsäädäntöä meillä ei ole aiemmin ollut, ja nyt on hyvä, että se tehdään ja ministeri on tämän lakiesityksen tänne tuonut.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Myönnän vielä ministerille, hänen niin halutessaan, 2 minuuttia.

15.31 Puolustusministeri Jussi Niinistö: Arvoisa puhemies! Edelleen kiitos edustajille tuesta. Ehkä lienee vielä tarpeellista painottaa, että kansalaisia ei todellakaan tämän esityksen myötä olla asettamassa eriarvoiseen asemaan. Kyse on ulkomaansidonnaisuuksien selvittämisestä ja toisen valtion vaikuttamismahdollisuuksien minimoimisesta. Kyse on kansallisesta turvallisuudesta, ja mielestäni tätä asiaa, tätä kysymystä ei kannata ottaa henkilökohtaisesti.

Sanon vielä kerran: turvallisuus selvitykset eivät riitä, koska niissä kestäättömistä ulkomaansidonnaisuuksista ei muodostu kelpoisuudelle estettä. Tässä laissa muodostuu, edustaja Kari.

Pitää ymmärtää, edustaja Yanar, että sotilasvirka ei ole kenellekään, ei kenellekään, subjektiivinen oikeus. Tällä tavalla Suomi suojelee itseään ja kansalaisiaan toisen valtion vai-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 125/2018 vp

kuttamisyrityksiltä. [Ozan Yanarin välihuuto] Ei tässä olla ketään yksilöä tai ryhmää demonisoimassa.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin puolustusvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja hallintovaliokunnan on annettava lausunto.